

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון	—	פיוט ושירת ימי הביניים	(12×2)	—	24 נקודות
פרק שני	—	מחזה	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	שירה חדשה	(12×2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר, רשימה)	(10×2)	—	20 נקודות
פרק חמישי	—	נובלה וספרות מתורגמת	(12×1)	—	12 נקודות
סך הכול				—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — פיוט ושירת ימי הביניים (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-4: על שאלה אחת מן הפיוט (שאלות 1-2) ועל שאלה אחת משירת ימי הביניים (שאלות 3-4) (לכל שאלה — 12 נקודות).

פיוט

קרא את הפיוט שלפניך, וענה על אחת מן השאלות שאחריו: שאלה 1 או שאלה 2.

יָדִיד נֶפֶשׁ / רבי אלעזר אזיכרי

יָדִיד נֶפֶשׁ אָב הַרְחֵמוֹן, מְשֹׁךְ עֲבָדָךְ אֶל רְצוֹנָךְ,
יָרוּץ עֲבָדָךְ כְּמוֹ אֵיל, יִשְׁתַּחֲוֶה מוֹל הַדָּרָךְ,
כִּי יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוֹתָךְ מִנֶּפֶת צוּף וְכָל טַעַם.

הַדּוֹר, נָאָה, זִיו הָעוֹלָם, נֶפֶשִׁי חוֹלֶת אֶהְבֶּתָךְ;
אָנָּה א-ל נָא רָפָא נָא לָהּ בְּהִרְאוֹת לָהּ נַעַם זִיוָךְ;
אֲזִי תִתְחַזֵּק וְתִתְרַפָּא וְהִיתָה לָהּ שְׂמִיחַת עוֹלָם.

וְתִיק יְהִמּוּ רַחֲמֶיךָ וְחוּס נָא עַל בֶּן אוֹהֲבֶךָ,
כִּי זֶה כְּמָה נִכְסֶיךָ נִכְסֶיךָ לְרִאוֹת בְּתַפְאֶרֶת עֲזָךְ,
אָנָּה, א-לִי, מַחְמַד לִבִּי, חוֹשָׁה נָא, וְאַל תִּתְעַלֵּם.

הַגִּלָּה נָא וּפְרֹשׁ, חֲבִיב, עָלַי אֶת סֵפֶת שְׁלוֹמָךְ,
תֵּאִיר אֶרֶץ מִכְבוֹדָךְ, נְגִילָה וְנִשְׂמִיחָה בָךְ.
מִהֵר, אֶהוּב, כִּי בָּא מוֹעֵד, וְחַגִּנִי כִּימֵי עוֹלָם.

1. בפיוט זה הדובר מבקש גאולה לעצמו וגם גאולה לכלל עם ישראל.

הסבר והדגם קביעה זו.

2. ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

א. תאר שני מאפיינים של הקשר בין הבורא לבין בני האדם בפיוט זה. (6 נקודות)

ב. בחר מן הפיוט בשני אמצעים אומנותיים, והסבר כיצד הם מסייעים לעצב את הקשר בין הבורא לבין בני האדם.

(6 נקודות)

שירת ימי הביניים

ענה על אחת מן השאלות 3-4.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אֲשָׁכִים לְבֵית הַשָּׁר / רבי אברהם אבן עזרא

אֲשָׁכִים לְבֵית הַשָּׁר - / אוֹמְרִים: כָּבֹר רָכָב!
 אָבֹא לָעֵת עָרֵב - / אוֹמְרִים: כָּבֹר שָׁכָב!
 אוֹ יַעֲלֶה מְרָכָב, / אוֹ יַעֲלֶה מְשָׁכָב -
 אוֹיָה לְאִישׁ עָנִי / נוֹלֵד בְּלִי כוֹכָב!

א. הסבר את הקשר בין הבית הראשון ובין הבית האחרון בשיר זה. (8 נקודות)

ב. הבא מן השיר אמצעי אומנותי אחד, והסבר כיצד הוא מסייע לעצב את הרעיון המרכזי בשיר. (4 נקודות)

4. **גִּלְגַּל וּמִזְלוֹת בְּמַעֲמָדָם / רבי אברהם אבן עזרא**

לפניך הבית השני בשיר "גלגל ומזלות במעמדם". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

לוֹ יִהְיוּ גֵרוֹת סְחוּרְתִּי - / לֹא יִחְשֶׁךְ שְׁמֶשׁ עֲדֵי מוֹתִי!

המצב הקיומי של הדובר בשיר כולו בא לידי ביטוי בבית זה.

הסבר והדגם קביעה זו.

בתשובתך כתוב גם על התרומה של האירוניה בשיר להבנת מצב זה.

פרק שני — מחזה (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 5-6.

לישרים תהילה / רמח"ל

5. לפניך ארבעה קטעים (1)-(4) מן המחזה "לישרים תהילה". קרא אותם וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

(1) סבלנות (ליושר):

הִנֵּה כְּמוֹ עֲמוּד בְּרָזָל וְנִחָשֶׁת,
כֵּן יַעֲמֵד חָזָק; בֶּל יִנָּח רִגְעַ
קֶטֶן מְקוֹמוֹ, בֶּל יֵט מְנִי אֶרֶץ.

(2) סכלות:

שְׂמָחוּ, בְּנֵי תֵּבֵל, גִּילּוֹ וְשִׂמְחוּ!
וּבַעֲוֹדְכֶם חַיִּים מָוֶת תִּשְׁכָּחוּ.
אֵל תַּחֲפֹצוּ זִקְנָה טָרָם תִּזְקְנוּ,
כִּי דִי בַּעֲתָהּ לַצָּרָה זֹאת לָנוּ.

(3) סופר:

מִצָּחוּ כְּשֶׁלֶג צַח וּכְצֶמֶר צָחַר,
קִנְיֹו אֲרָכִים בְּמִישׁוֹר יֵלְכוּ;
עֵינָיו עָלֵי מִלֵּאת נִכְחָם יִבִּיטוּ [...]

(4) יושר:

וּכְסוּי דָּבָשׁ, אֶת־אִישׁ שׁוֹגָה וּפְתִי
רוּשׁ יֶאֱכִיל וּמָוֶת;
יִשְׁףְּ בָּעֵת יִשְׁק, וּבָעֵת תִּרְפִּינָה
יָדָיו אֲזִי יִמְחֹץ [...]

א. המסר העולה מן האלגוריה שבקטעים שלפניך יכול לשמש מדריך לחיים.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי שלושה מן הקטעים. (12 נקודות)

ב. בחר בשניים מן הקטעים (1)-(4), והסבר בנוגע לכל אחד מהם מהם הם המאפיינים של הדמויות הדוברות, וכיצד הם

באים לידי ביטוי בדבריה בקטע. (8 נקודות)

6. לפניך ארבעה קטעים (1)-(4) מן המחזה "לישרים תהילה". קרא אותם וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

(1) דברי אמת על יושר:

ויעל למשפט השערה ויכתב בספר ויחתם לפני משפט כדברים האלה: בני ועבדי שדדו השודדים.
ועתה למען לא יתחלף בני בעבדי בהאריך הימים הנני מפרש סמניו.

(2) דברי רהב לתרמית:

הן מצאה כביר עצם ידך
לתת שאלתי ולהמציאני
הבת תהלה זאת כי אויתיה.

(3) דברי סבלנות ליושר:

איש איש כמו מסמר רגלו לנטע,
בנתיב צדקה ללכת, אך דרך
משפט ומישרים, כל־ארחות קשט;
לאחז בתמותו אף לא ירפנה [...]

(4) דברי שכל ליושר:

כי כאשר יותר מרחוק ישע
נראה, הלא פתאם אז ירוח לנו.
[...]
רגע בהוד אורו הן יזרח שמש,
יבקע והפיץ כל־ענן וחשך,
ויהי כל־היה אז כל הסער;

א. בכל אחד מן הקטעים (1)-(4) שלפניך דמות אחת פונה אל דמות אחרת.

בחר בשלושה מן הקטעים, וכתוב בנוגע לכל אחד מהם מהי מערכת היחסים בין הדמויות האלה.

הסבר כיצד מערכת יחסים זו באה לידי ביטוי בקטע. (12 נקודות)

ב. בחר במערכת יחסים נוספת מן המחזה, והסבר מה מאפיין אותה.

תוכל לבחור במערכת יחסים שבה אחת הדמויות מוזכרת גם באחד מן הקטעים (1)-(4). (8 נקודות)

פרק שלישי — שירה חדשה (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 7-9 (לכל שאלה — 12 נקודות).

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בטול / צ' יאיר

כְּבִיתִי בְּלִבִּי
אֶת כָּל מַאֲוִי,
מְחִיתִי מְרוּחִי
כָּל גְּעֻגּוּעִי,
רוֹקְנֹתִי אֶת נַפְשִׁי
מִכָּל רְצוֹנוֹתִי –

אֲזִי צִקְתָּ רְצוֹנָךְ
בְּכָלִי הָרִיק,
זֶרֶם חִפְצֶךְ
בְּאִפִּיק הַחֵרֶב,
וְגַחְלֹתִי הִכְבוּיָה –
גִּצְדָּךְ שְׁלָהֵב.

תאר את התהליך הבא לידי ביטוי בשיר, והסבר כיצד שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר מסייעים לעצב תהליך זה.

8. בעל תשובה; מי ששב... / מ' אלעי

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- א. לפניך הבתים האחרונים בשניים משיריו של מ' אלעי: "בעל תשובה" ו"מי ששב...".
קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

הבית האחרון בשיר בעל תשובה

זֶה פֶּלֶא וְאִישׁ לֹא יֵדַע,
בְּמָה הָזֶה זָכָה:
הַשָּׁמַיִם יַחְפְּשׁוּ אוֹתוֹ כְּאַבְדָּה,
וְטָרְחוּ עָלָיו כָּכָה

הבית האחרון בשיר מי ששב...

מִי שֶׁשָּׁב – מֵעוֹלָם לֹא פָּרַשׁ,
וְהַחֲטָא לֹא הָיָה חֲטָא וְלֹא עֲנָג – כְּאַב!
תְּמִיד הָעֵיךְ הַסֶּבֶל שִׁירָשׁ:
הַטֹּהַר בָּדָם, הָאֲמוּנָה בְּלֵב.

- הסבר בנוגע לכָּל אחד מן הבתים האלה כיצד הוא מתקשר לרעיון המרכזי בשיר. (6 נקודות)
ב. הצג את נקודות הדמיון בין השיר "בעל תשובה" ובין השיר "מי ששב...", ואת ההבדלים בין שירים אלה.
(6 נקודות)

9. שיר שלא נלמד

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

השמים לא בוכים / מ' אלעי

השמים לא בוכים, מעולם לא בוכים.
בכה בוכה האדמה,
מכסף¹, מצמא בלילות שחוחים,
בדממה.

השמים לא בוכים, מעולם לא בוכים.
אור וטהר ברמה,
ועל האדמה אפל, בשושנים – חוחים,
ידרדר בקמה.

השמים לא בוכים, מעולם לא בוכים,
האנוש בוכה והמה
ללא נחמה: דרך האזכים
ממנו נעלמה.

1. כסף – השתוקקות, געגועים

- א. מה הם הקשיים הבאים לידי ביטוי בכל אחד מבתי השיר? הסבר והדגם את דבריך. (7 נקודות)
- ב. הסבר את התרומה של ההאנשה בשיר לבניית משמעותו. הדגם את דבריך. (5 נקודות)

פרק רביעי — פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר, רשימה) (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-13 (לכל שאלה — 10 נקודות).

סיפור חסידי

10. שני ציירים / רבי נחמן מברסלב

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

א. על פי הסיפור "שני ציירים", תאר את השלבים בתהליך שעבר הצייר השני, והסבר את הקשר בין השלבים האלה.

(6 נקודות)

ב. מה הייתה התגובה של המלך על היצירה של הצייר השני?

מדוע לדעתך הגיב המלך כך? נמק את דברך. (4 נקודות)

11. השם המאיר החוזה ובעל העגלה / וולדען

מיהי לדעתך הדמות המרכזית בסיפור זה? נמק והדגם את דברך.

בסס את תשובתך על עלילת הסיפור ועל המסר של הסיפור.

סיפור קצר

12. אחד מאלה / הרב דוד זריצקי

הרגליים והידיים הן מוטיב מרכזי בסיפור "אחד מאלה".

תאר ארבע מהופעותיו של מוטיב זה בסיפור, והסבר את תפקידו בסיפור.

רשימה

13. סיפור על סיפור / א' חיות

הצג את שני הסיפורים המתוארים ברשימה "סיפור על סיפור", והסבר את התרומה של הקשר בין שני הסיפורים

לבניית המשמעות של הרשימה.

פרק חמישי — נובלה וספרות מתורגמת (12 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-16.

נובלה

14. וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- א. הצג שניים מן הדיאלוגים בנובלה "וולודיה נכסף להתפלל", והסבר את התפקיד של כל אחד מהם. (8 נקודות)
- ב. בחר באחד מן הדיאלוגים שהצגת בסעיף א, והסבר מהו הערך (או הערכים) שבא (או באים) לידי ביטוי בדיאלוג זה. (4 נקודות)

ספרות מתורגמת

15. האישה עם הפרה / י"פ ינסן

מעשיהן של הדמויות, דבריהן, מחשבותיהן, רגשותיהן והמראה החיצוני שלהן הם אמצעים לאפיון דמויות בסיפור. הסבר והדגם כיצד שניים מן האמצעים האלה מסייעים לאפיון דמותה של אנה.

16. המשורר / א' גונזלס

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- בסיפור זה ההתרחשויות מתוארות לעיתים באמצעות כיווץ זמן ולעיתים באמצעות הרחבת זמן.
- א. בחר מן הסיפור "המשורר" בהתרחשות המוצגת באמצעות הרחבת זמן, ותאר אותה. (6 נקודות)
- ב. הסבר את התרומה של הרחבת הזמן שכתבת עליה בסעיף א לבניית משמעות הסיפור. (6 נקודות)

בהצלחה!